

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fsa.gov.uk/Pages/Library/Communication/Speeches/2003/sp122>.
6. Індикатори фінансової стійкості / Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/bank_supervision/index.htm.
7. Про затвердження Методичних рекомендацій розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

УДК 338.1

Мокряк К.В.

*аспірант кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеського національного економічного університету*

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ РОЗВИТКУ КРИЗИ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМІВ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

У статті досліджено комплекс заходів направлених на подолання фінансової кризи підприємства. Детально досліджено кожен з механізмів забезпечення стійкого фінансового стану. Проаналізовано механізм їх взаємодії та алгоритм упровадження в господарську та фінансову діяльності суб'єктів підприємництва.

Ключові слова: антикризове фінансове управління, санація, ліквідація, банкрутство, криза.

Мокряк К.В. КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ВЛИЯНИЯ РАЗВИТИЯ КРИЗИСА ПРЕДПРИЯТИЯ И МЕХАНИЗМОВ ЕЕ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ

В статье исследован комплекс мероприятий, направленных на преодоление финансового кризиса предприятия. Подробно исследованы каждый из механизмов обеспечения устойчивого финансового состояния. Проанализирован механизм их взаимодействия и алгоритм внедрения в хозяйственную и финансовую деятельности субъектов предпринимательства.

Ключевые слова: антикризисное финансовое управление, санация, ликвидация, банкротство, кризис.

Mokriak K.V. COMPREHENSIVE APPROACH TO DETERMINE THE IMPACT OF ENTERPRISE CRISIS AND MECHANISMS TO OVERCOME

In the article the complex of measures to combat the financial crisis the company. Detailed analysis of each of mechanisms to ensure a sustainable fiscal situation. Analyzed the mechanism of their interaction, and algorithm implementation in the business and financial entities.

Keywords: financial crisis management, reorganization, liquidation, bankruptcy, crisis.

Постановка проблеми. З розвитком світових кризових явищ проблема порятунку вітчизняних суб'єктів господарювання з часом лише загострюється. Проте недостатні теоретичні та практичні знання й навички менеджерів зменшують шанси суб'єктів господарювання на вдале подолання кризових явищ та змогу забезпечити стійкий розвиток підприємства в майбутньому.

Тому дослідження підходів щодо визначення розвитку кризи підприємства та механізмів її подолання на сучасному етапі розвитку економіки є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему розвитку кризи підприємства та механізмів її подолання займаються багато зарубіжних та вітчизняних вчених: О. Терещенко, І. Бланка, З. Хелфорта, Р. Холта, Дж. Хорн та інші.

Мета статті – сформулювати комплексний підхід визначення впливу розвитку кризи підприємства та механізмів її подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах господарювання для подолання кризових явищ на підприємстві вітчизняні менеджери використовують низку прийомів та методів покращення фінансового стану та подолання кризи. Найбільш дієвими з них на сьогодні виділяють такі:

- антикризове фінансове управління підприємством;
- фінансова санація підприємства;
- банкрутство та ліквідація підприємства;

Алгоритм упровадження антикризових методів залежно від розвитку життєвого циклу підприємства зображено на рис. 1.

Для виявлення початкових проявів фінансової кризи та коливань фінансового стану на підприємстві використовується антикризове фінансове управління підприємством.

Антикризове фінансове управління – це система принципів та методів розробки й реалізації спеціальних управлінських рішень, які направлені на попередження та подолання фінансових криз підприємства, а також мінімізацію їх негативних наслідків [1, с. 328].

Антикризовому фінансовому управлінню як сукупність методів покращення фінансового стану підприємства притаманно використовувати такі прийоми;

- здійснення постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього виявлення ознак його кризового розвитку;
- визначення масштабів кризового стану підприємства;
- дослідження основних чинників, які характеризують кризовий розвиток підприємства;
- формування системи цілей виходу підприємства з кризового стану, адекватних його масштабам;
- вибір і використання дієвих внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства, які відповідають масштабам його кризового фінансового стану;
- вибір ефективних форм санації підприємства;
- забезпечення контролю за результатами розроблених заходів щодо виведення підприємства з фінансової кризи [2, с. 597].

Для подолання проявів значного погіршення фінансового стану підприємства використовується

метод санації. Алгоритм розроблення та реалізації заходів санації підприємства графічно зображено на рис. 2.

Згідно з ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», «санація – це система заходів, що здійснюється під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу та (або) зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника» [3].

Згідно з законодавством України, фінансове оздоровлення суб'єктів господарювання можливе трьома способами:

- зміною організаційно-правової та виробничої структури боржника;
- кредитуванням;
- реструктуризацією підприємства боргів і капіталу [3].

Кредитування як один із санаційних заходів означає надання підприємству-боржнику середньо- та довгострокових позик іншими суб'єктами господарювання або спеціалізованими фінансово-кредитними установами з метою підвищення платоспроможності першого. Ці кредити повинні бути спрямовані на погашення боржником заборгованості перед уже наявними кредиторами або фінансування капітальних вкладень (наприклад, модернізацію виробництва). Завдяки цим кредитам підприємство-боржник отримує ліквідні засоби, що підвищує його поточну платоспроможність. Однак разом з тим підвищується рівень фінансової залежності підприємства при зростанні частки позичкового капіталу.

Щодо сучасного визначення поняття «реструктуризація підприємства», то воно сформовано у двох документах. У ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» сказано, що «реструктуризація підприємства – це здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства шляхом його поділу з переходом боргових зобов'язань до юридичної особи, що не підлягає санації, якщо це передбачено планом санації, на зміну форми власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягу випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва й задоволенню вимог кредиторів» [3].

У «Методичних вказівках щодо проведення реструктуризації державних підприємств» зазначається, що «реструктуризація підприємства – це здійснення організаційно-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форм власності, організаційно-правових форм, здатних привести підприємство

до фінансового оздоровлення, збільшення обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва» [4].

Санація проводиться з метою виведення підприємства із кризового стану. Проведення санації доцільне за таких умов:

- вартість активів об'єкта банкрутства суттєво перевищує розмір його кредиторської заборгованості;
- неплатоспроможний суб'єкт підприємницької діяльності є стратегічно важливим з точки зору державних інтересів [5, с. 130].

Ліквідація підприємства є одним із визначальних механізмів упорядкування господарської діяльності. Такий механізм дає змогу не лише припинити функціонування безперспективного бізнесу, а й сприяти розвитку підприємства, збереженню ресурсу підприємни-

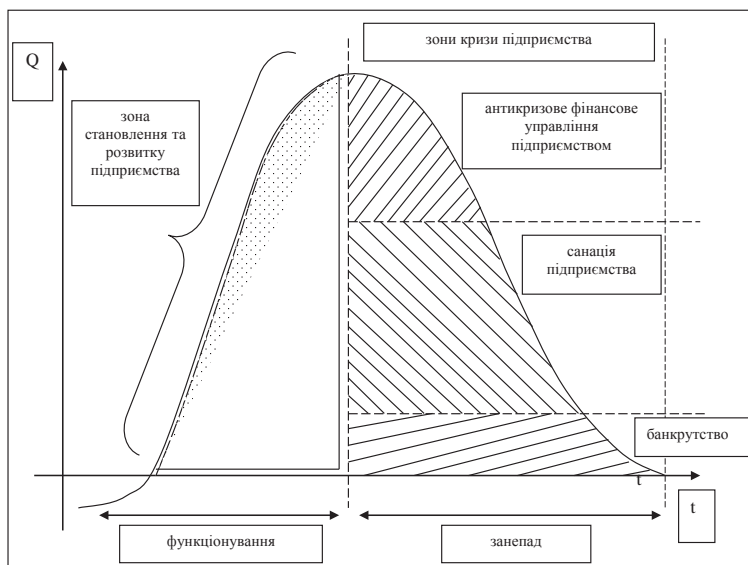

Рис. 1. Алгоритм упровадження антикризових заходів залежно від розвитку життєвого циклу підприємства

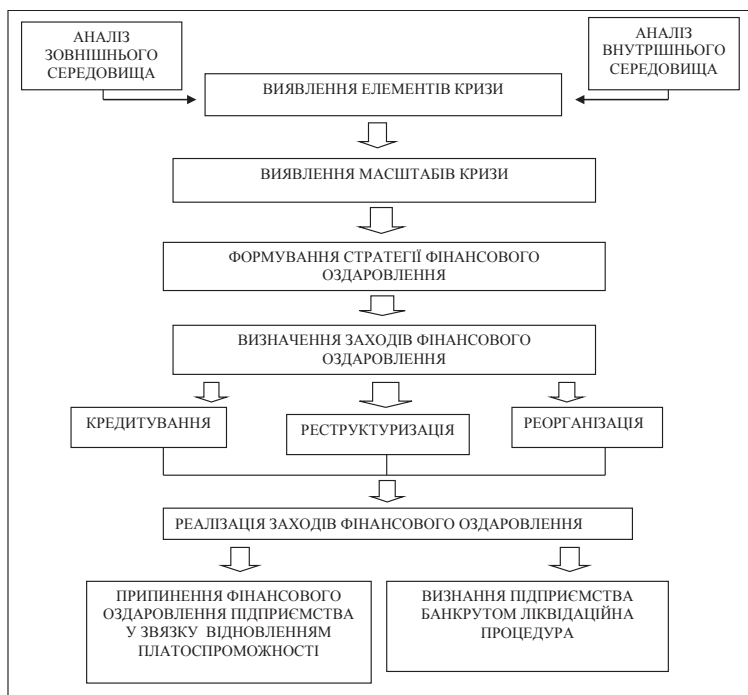

Рис. 2. Алгоритм розробки та реалізації заходів санації підприємства

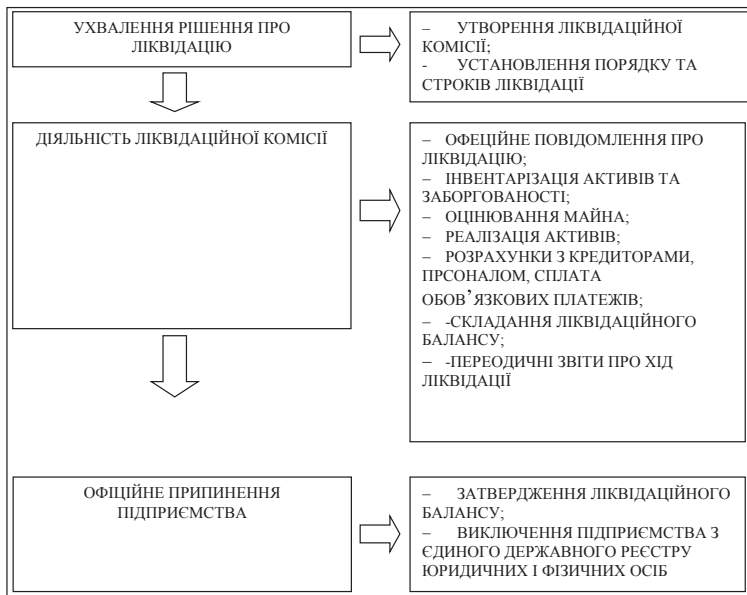

Рис. 3. Етапи ліквідації підприємства та їх зміст.

цтва в економічній системі. [6, с. 392]. Етапи ліквідації підприємства та їх зміст зображено на рис. 3.

Примусово діяльність підприємства припиняється на підставі рішення арбітражного суду про визнання його банкрутом. Порядок такого припинення визначає Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30 червня 1999 р. [3].

Процес ліквідації підприємства, згідно з українським законодавством, являє собою ряд послідовних дій:

- прийняття рішення про ліквідацію;
- призначення ліквідаційної комісії;
- встановлення порядку і строків проведення ліквідації, а також строку для висування претензій кредиторів, який не може бути меншим ніж два місяці з моменту оголошення про ліквідацію;
- проведення власне ліквідаційної процедури; розподіл залишків майна серед засновників підприємства;
- закриття рахунків у банках та зняття з обліку в державних органах; скасування державної реєстрації підприємства органом державної реєстрації;
- виключення підприємства з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України [7, с. 34].

Результатом здійсненого дослідження стало формування висновків, які вдалося зробити за допомогою ретельного вивчення кожного з методів покращення фінансового становища суб'єкта господарювання.

По-перше, необхідно підкреслити те, що для дієвого подолання кризових явищ на підприємстві треба розглядати комплексно всі методи боротьби. Комплексне дослідження та ретельний огляд кризових явищ дасть змогу менеджерам покращити фінансове становище, але необхідно акцентувати свою увагу на тому, що вибрані методи боротьби будуть ефективними лише на тому стані розвитку фінансової кризи, до боротьби з якою вони призначені.

По-друге, варто виділити, що алгоритм впровадження механізмів покращення фінансового стану цілком збігається з вазами розвитку кризи, саме тому своєчасна діагностика є одним із вирішальних моментів у процесі досягнення фінансової стійкості.

По-третє, хотілось би зазначити, що при невдалому або несвоечасному впровадженні антикризового

фінансового управління на підприємстві як механізму боротьби з кризовими явищами варто негайно переходити до наступних за алгоритмом дій, яким є санація підприємства.

Проаналізувавши весь комплекс механізмів, необхідно виділити те, що для подолання збитковості підприємств і забезпечення їх фінансової стійкості, платоспроможності та прибутковості у майбутньому необхідно поліпшити фінансове управління підприємством шляхом упровадження системи заходів, спрямованих на ефективне використання ресурсів підприємства, формування оптимальної структури капіталу підприємства, збільшення обігу й поліпшення структури прибутку, досягнення оптимального співвідношення прибутковості й ліквідності, забезпечення грошових потоків за одночасного скорочення витрат.

Висновки. Ускладнення систем управління підприємством, підвищення вимог до ймовірності й точності внутрішньої та зовнішньої інформації, зростання рівня конкуренції на ринку товарів, робіт і послуг та необхідність переходу від контролю до його активних форм зумовлюють упровадження на вітчизняних підприємствах систем механізмів подолання кризових явищ. Антикризове фінансове управління як особливий вид фінансового менеджменту має свою специфіку при визначенні мети, завдань, функцій і методів та застосовується як інструмент системи раннього попередження банкрутства.

Упровадження в організаційну господарську структуру вітчизняних підприємств механізмів покращення фінансового стану є недостатньо дослідженим процесом, що зумовлено недостатністю практичного досвіду й теоретичних розробок і рекомендацій. В цілому організація антикризових заходів на підприємстві буде залежати, перш за все, від правової форми підприємства, видів і масштабів діяльності, здійснених ним, складності його організаційної структури, наявності достатніх фінансових ресурсів, доцільності охочення механізмами забезпечення платоспроможності різних аспектів діяльності й відношення керівництва підприємства до наведених методів [8, с. 152].

Доведено, що організація механізмів забезпечення платоспроможності є доцільною для великих та середніх підприємств, які пройшли бурхливий період зростання і для підтримки конкурентоспроможності шукають нові джерела ресурсів, які дадуть їм можливість забезпечити сталий розвиток.

Подальші напрямки дослідження полягають у поглибленні та розширенні теоретичної основи й розробки нових практичних заходів досягнення платоспроможності вітчизняних суб'єктів господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бланк І. Управління фінансовою безпекою підприємства / І. Бланк. – К.: Ельга; Ника-центр, 2004. – 784 с.
2. Бланк І. Фінансовий менеджмент / І. Бланк. – К.: Ельга; Ника-центр, 2004. – 656 с.
3. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 р. № 2343-ХІІ-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T234300.html.

4. Про затвердження Методичних вказівок щодо проведення реструктуризації державних підприємств: Наказ Міністерства економіки України від 23 січня 1998р. № 9.
5. Дзюба С. Практика проведення санації неплатоспроможних підприємств / С. Дзюба, Я. Соболева // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 2. – С. 125–135
6. Бойчик І. Економіка підприємства: [навч. посібник] / І. Бойчик. – М.: Атака, 2002. – 480с.
7. Кравченко А. Проблемні питання ліквідації підприємств за господарським законодавством України / А. Кравченко, І. Зеленкова // Адвокат. – 2012. – № 1 (136). – С. 33–37.
8. Виговська Н. Антикризовий фінансовий контролінг як інструмент запобігання банкрутства / Н. Виговська, А. Полчанов // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: «Економічні науки». – 2013. – № 4. – С. 146–153.

УДК 336.1

Нечипоренко А.В.

аспірант кафедри фінансів

Національного університету державної податкової служби України

РОЛЬ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття присвячена розгляду фінансових інструментів, що використовуються для стимулювання розвитку місцевого самоврядування. Здійснено короткий аналіз фінансових інструментів та зазначено принципи підбору інструментів стимулювання. Визначено необхідність використання фінансових інструментів держави для сталого розвитку економіки регіону.

Ключові слова: фінансові інструменти, місцеве самоврядування, регіон, бюджетне стимулювання, податкове стимулювання.

Нечипоренко А.В. РОЛЬ ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ ГОСУДАРСТВА В ОБЕСПЕЧЕНИИ РАЗВИТИЯ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Статья посвящена рассмотрению финансовых инструментов, используемых для стимулирования развития местного самоуправления. Осуществлен краткий анализ финансовых инструментов и указано принципы отбора инструментов стимулирования. Определена необходимость использования финансовых инструментов государства для устойчивого развития экономики региона.

Ключевые слова: финансовые инструменты, местное самоуправление, регион, бюджетное стимулирование, налоговое стимулирование.

Nechyporenko A.V. THE ROLE OF FINANCIAL INSTRUMENTS OF THE STATE IN ENSURING DEVELOPMENT OF LOCAL GOVERNMENT

Article is devoted to consideration of the financial instruments used for stimulation of development of local government. The short analysis of financial instruments was carried out and was specified the principles of selection of instruments of stimulation. Need of use of financial instruments of the state for a sustainable development of economy of the region was defined.

Keywords: financial instruments, local government, region, budgetary stimulation, tax stimulation.

Постановка проблеми. Політика стимулювання розвитку місцевого самоврядування в Україні реалізується за допомогою певного набору інструментів. Правильний підбір та успішне застосування методів та інструментів механізму стимулювання розвитку місцевого самоврядування на практиці дасть змогу досягти високого рівня сталого розвитку регіонів України. Відтак за сучасних умов набуває актуальності питання щодо застосування фінансових інструментів для забезпечення економічного розвитку країни в цілому та в регіонах зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку фінансового інструментарію розвитку місцевого самоврядування внесли такі вчені, як І.М. Вахович, І.В. Запатріна, О.В. Короткевич, Б.С. Малиняк, І.О. Луніна, Л.К. Сергієнко, М.М. Ставнича, Л.Л. Тарангул та інші. У роботах науковців запропоновано вирішення низки проблем місцевого самоврядування шляхом взаємодії бюджетно-податкових інструментів, проте питання щодо застосування фінансових інструментів у розвитку місцевого самоврядування потребує подальших досліджень.

Метою статті є розгляд фінансових інструментів держави та визначення їх ролі у забезпеченні ефективного розвитку місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку місцевого самоврядування в Укра-

їні вимагає виваженого державного та регіонального управління через застосування фінансових інструментів, які стимулюватимуть цей процес і сприятимуть нарощенню фінансової бази місцевого самоврядування.

Традиційні інструменти, що склалися в умовах командно-адміністративної економіки і принципи якої функціонують і сьогодні, не дають змоги стимулювати розвиток місцевого самоврядування, призводять до появи дисбалансу у системі фінансування економічної та соціальної сфер, а також до надмірного навантаження на бюджет – як наслідку великої кількості необґрунтованих і фінансово незабезпечених соціальних зобов'язань держави, недосконалої фінансової контролю та системи відповідальності за порушення фінансово-бюджетної дисципліни місцевими органами влади тощо. Від вирішення цих проблем залежить можливість забезпечення рівноважного існування економічної та соціальної сфер, наповнення місцевого бюджету, нарощення фінансового потенціалу місцевих органів влади [1, с. 20].

Набір інструментів, які можуть стимулювати активність окремих видів економічної діяльності, регіонів чи навіть окремих економічних агентів, є обмеженим і реалізується через:

- бюджетну систему – прямі бюджетні витрати: субсидії, дотації, інші бюджетні трансфери;
- податкову систему – непрямі бюджетні витрати: податкові пільги та звільнення від оподаткування;